

JYVÄSKYLÄN KAUPUNKI

Kasvun ja oppimisen palvelut

PÄIVÄKOTIKOULUN PEDAGOGINEN KÄSIKIRJA

Sisällysluettelo

1.Johdanto

2. Arvopohja

3. Pedagoginen toimintakulttuuri

4. Monipuoliset työtavat

- Osallisuus

- Tieto- ja viestintäteknologia

- Lapsen hyvinvointipolut
  - Liikunnan polku
  - Kielipolku
  - Musiikkikasvatuksen polku

- Kasvun ja oppimisen tuki sekä moniammatillinen yhteistyö

5. Oppimisympäristöt

6. Hyvä työpaikka

7. Yhteistyö huoltajien ja kasvuyhteisöyhteisöjen kanssa

1. JOHDANTO

Päiväkotikoulun pedagoginen käsikirja on työkalu, joka sisältää toimintakulttuurin kuvauksen, toiminnan yhteiset arvot, sisällöt ja pedagogiset ratkaisut ja työtavat sekä kuvauksen monitoimisen ja muuntojoustavan oppimisympäristön käytöstä. Pedagoginen käsikirja on koko työyhteisön työkalu ja yhteistyön viitoittaja myös koko kasvatusyhteisölle. Jokainen jyvaskyläläinen päiväkotikoulu kirjoittaa oman pedagogisen suunnitelmansa pedagogisen käsikirjan viitoittamin suuntaviivoin.

Päiväkotikoulussa on yhteiset lapset pienimmästä päiväkodin lapsesta isoimpaan koululaiseen ja yhteiset aikuiset, jotka ohjaavat, opettavat ja kasvattavat näitä lapsia parhaansa mukaan. Päiväkotikoulu on niin toimintojen, suunnittelun kuin hallinnonkin osalta integroitu päiväkodin ja koulun yhteisyksikkö.

Päiväkotikoulusta muodostuu turvallinen, monipuolinen ja motivoiva oppimisympäristö, joka innostaa lapsia oppimiseen ja kasvuun. Oppimisympäristö on kaikille yhteinen. Pedagogisena lähtökohtana on kasvu- ja oppimisympäristö, jossa lapsi aloittaa opinpolkunsä varhaiskasvatuksessa ja siirtyy joustavasti esiopetukseen sekä perusopetukseen. Kasvaessaan lapsi tutustuu vähitellen laajenevaan yhteisöön ja toimintaympäristöön.

2. ARVOPOHJA

Päiväkotikoulu oppimis- ja toimintaympäristönä sekä kohtaamispaikkana ilmentää kaupunkistrategian arvopohjaa:

- Rohkeasti aikaansa edellä – ***Yhdessä uskaltaudutaan yrittämään, kokeilemaan ja kehittämään uutta!***
- Vastuullisuus – ***Minun ja meidän on hyvä kasvaa yhdessä!***
- Luottamus – ***Minusta ja meistä tulee jotain!***
- Luovuus – ***Tekemisen meininki!***
- Avoimuus – ***Jokaisen mielipide on arvokas ja tärkeä!***
- Osallistuvat ja hyvinvoivat asukkaat: ***Päiväkotikoulumme on hyvä paikka kasvaa, oppia ja tehdä työtä***
- Resurssiviisas käyttö: ***Me on enemmän kuin minä, tehdään asioita yhdessä yhteisissä tiloissa.***
- Kotikansainvälisyys: ***Minä, me ja maailmani***
- Liikuntapääkaupunki: ***Liikkuva varhaiskasvatus ja koulu ovat luonteva osa arkeamme. Iloitsemme ja voimaannumme liikkumisesta!***

Päiväkotikoulun arkeen rakentuvat arvojen pohjalta nousevat käyttäytymisodotukset niin lapsille kuin aikuisillekin yhtenäisen opinpolun toteuttamiseksi. Ne kirjataan selkeästi näkyviin ja niiden toteutumista seurataan ja arvioidaan. Tässä prosessi merkittävää on lasten osallisuuden lisäksi myös huoltajien osallisuus kasvatuskumppanuuden hengessä.

Yhtenäisen opinpolun kehittämistyö on yhteinen kaikille Kasvun ja oppimisen palvelualueen toimijoille. Yhteisenä tehtävänä on vahvistaa nivelvaiheyhteistyötä yhdenvertaisuusnäkökulma huomioiden koko varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen alueella. Päiväkotikoulujen tehtävänä on kehittää uusia ja vahvistaa olemassa olevia alueellisia toimintamalleja ja kokeilla niitä käytännössä. Tärkeä on pohtia erilaisia joustavia kasvun ja oppimisen polkuja. Esi- ja alkuopetus kehittää kokeilemalla yhdessä erilaisia joustavan koulun aloituksen malleja yhtenäiselle opinpolulle.

Yhtenäisen opinpolun työ ei päiväkotikouluissa rajoitu vain esi- alkuopetusniveleen vaan on koko talon yhteistä arjen työtä. Oppijoille annetaan mahdollisuus ikätason mukaisesti valita, vaikuttaa ja olla päättämässä omaan opiskeluunsa liittyviä asioita. Pienet ja isommat oppijat toimivat toistensa kummipareina, mikä kehittää lapsen vastuullisuutta, empatiaa ja vuorovaikutustaitoja. Yksilöllisyyden huomioiminen luo tasa-arvoa ja ehkäisee eriarvoistumista.

Päiväkotikoulussa pyritään varmistamaan kaikille oppijoille tasa-arvoiset mahdollisuudet saavuttaa yhteiset tavoitteet. Kaikki voivat kehittää itseään ja omia vahvuuksiaan sekä saada tarvittaessa tukea. Kaikki pidetään mukana.

Päiväkotikoulumme arvot ja käyttäytymisodotukset (oppijat, aikuiset, huoltajat, yhteistyökumppanit)

3. PEDAGOGINEN TOIMINTAKULTTUURI

Päiväkotikoulun yhteisen mission (jokapäiväisen johtoajatuksen) ja vision (tulevaisuudessa näkyvän tavoitteen) rakentaminen yhdessä on henkilöstön ensimmäinen ja tärkein tehtävä. Työn on oltava sinnikästä ja sille on annettava aikaa. Missio ja visio luovat pohjan toimintakulttuurille. Toimintakulttuuri kasvaa arkisesta yhdessä tekemisestä. Sitä on aktiivisesti kehitettävä, arvioitava ja johdettava.

Toimintakulttuurin rakentamiseen tarvitaan tehtäväkuvien määrittelyä, kehittämisen – ja johtamisen rakenteita taloon. Kuuluksi ja nähdynsi tuleminen sekä mahdollisuus vaikuttaa on taattava kaikille.

Pedagogisen toimintakulttuurin rakennuspalikat ovat

- Pedagogiikan johtaminen
- Henkilöstön yhteistyö
- Työskentelyn organisointi
- Viestintä
- Turvallisuus
- Opettajuus, kasvatusohjaajuus, kasvatusyhteistyö
- Opetuksen suunnittelun aikatauluttaminen
- Oppijaryhmien muodostaminen
- Oppimisen tukeminen

- Oppijoiden työskentelyn rytmittäminen
- Oppimistilojen käyttö
- Tieto- ja viestintäteknologian käyttö
- Työhyvinvointi ja sen tukeminen
- Yhteisen opinpolun työ
- Kasvatusyhteisöyhteistyö

Päiväkotikoulumme pedagogisen toimintakulttuurin rakentaminen

4. MONIPUOLISET TYÖSKENTELYTAVAT

Päiväkotikoulussa toteutetaan vahvaa tiimi- ja työparityöskentelyä. Muuntojoustavissa oppimisympäristössä onnistutaan yhteistyöllä. Opettajuuden jakaminen opetushenkilöstön kesken antaa kullekin myös mahdollisuuden hyödyntää omia vahvuuksiaan.

Päiväkotikoulun pedagogiikka ja työskentelytavat perustuvat 1–5-vuotiaiden lasten ominaiseen toimintatapaan: tutkimiseen, toimimiseen, pohtimiseen, liikkumiseen, leikkimiseen ja monipuoliseen taiteelliseen ilmaisemiseen. Lapsen ”sadalle kielelle” pyritään antamaan toiminta- ja kehitysmahdollisuuksia ja oppimisympäristö rakennetaan näitä tukemaan. Jokaiselle lapselle laaditaan yhteistyössä huoltajien ja lapsen osallisuuden ja havainnoinnin perusteella lapsen varhaiskasvatussuunnitelma (lapsen vasu). Lapsen vasuja hyödyntäen laaditaan ryhmäkohtainen toimintasuunnitelma, joka tukee lapsen yksilöllisiä kehitymis- ja oppimistarpeita. Toiminta toteutetaan pienryhmissä, joitakin asioita toki toteutetaan isommassa ryhmässä ja yhdessä muiden päiväkotikoulun ryhmien kanssa (esim. kamu- ja kummitoiminta yms.).

Tiimityötä kehitetään yhteistoiminnallisempaan suuntaan 1–5-vuotiaiden maailmassa, mutta yhteistyötä tehdään myös koko päiväkotikouluun henkilöstön kesken. Päiväkotikoulun henkilöstön erityisosaamista voidaan hyödyntää joustavasti niin pienten kuin isompienkin lasten ohjaamisessa. Näin pedagoginen jatkumo toteutuu ja vuorovaikutus tuttuun aikuisten kanssa jatkuu luontevalla tavalla. Varhaiskasvatus on kokonaisvaltaista ja toiminnan sisältöalueita tärkeämpää on pedagogiset menetelmät. Leikkipeagogiikka ja tutkiva oppiminen tukevat myös myöhempää esi- ja perusopetuksessa toteutuvaa ilmiölähtöistä ja tutkivaa pedagogiikkaa.

Pedagogisina menetelminä päiväkotikoulun esi- ja alkuopetuksessa sekä ylemmillä luokilla käytetään mahdollisimman paljon yhteisöllisen ja ilmiölähtöisen oppimisen menetelmiä, vertaisoppimista, leikkiä ja toiminnallista oppimista. Oppijoiden väliseen aktiivisuuteen, luovuuteen ja yhteistyöhön kannustetaan. Oppijaa tuetaan etsimään ja löytämään oma mielekäs tapansa työskennellä, joten erilaisilla oppimistiloilla on tärkeä merkitys. Oppija saa päiväkotikoulussa hyödyntää omia kokemuksiaan ja tiedonrakenteita sekä arvioida itselleen sopivinta oppimisen tapaa. Oppija oppii tunnistamaan ja

kehittämään itselleen ominaisia oppimistyyliä. Päiväkotikouluympäristö tarjoaa monipuolisia mahdollisuuksia ja ympäristöjä tiedonhankintaan, niin tutkiviin kuin oppimisprosessiakin arvostaviin työtapoihin. Päiväkoulussa annetaan kaikille oppijoille, niin aikuisille kuin lapsille, onnistumisen elämyksiä ja vahvistetaan vahvuuksia. Oppijoiden välinen avoin ja aktiivinen vuorovaikutus kannustaa dialogiin ja tasaveroiseen keskustelukulttuuriin oppijaryhmät ylittäen.

Yhteistyöhön perustuvan pedagogiikan toteuttaminen edellyttää yhteistä aikaa suunnitella ja arvioida työskentelyä. Tämä mahdollistetaan päiväkotikoulussa suunnittelemalla varhaiskasvattajien pedagoginen suunnittelu-aika ja perusopetuksen opettajien ys-aika vähintään kerran kuussa samaan aikaan.

Koulu jakautuu soluihin, esimerkiksi: 0-2, 3-5, 6-9 (tai esiopetus-2, 3-5, 6-7 ja 8-9). Solu koostuu kotitiloista, yhteisaulasta ja pienemmistä työskentelytiloista. Jokaisella ”luokalla” (0-6) tulee olla oma kotitila, johon kokoonnutaan mm. aamuisin ja päivän päätteeksi. Isommilla ei ole tarvetta pysyvään kotitilaan, vaan ”kotitiloina” toimivat aineopetuksen tilat. Oppimisympäristön tulee olla muuntautumiskykyinen erilaisiin ryhmäjakoisiin. Solumalli tukee yhteistoiminnallista opetusta kuin myös perinteisesti tapahtuvaa opettamista. Tällöin oppilasryhmä voidaan jakaa tarkoituksenmukaisiin pienempiin ryhmiin. Tavoitteena on, että tulevaisuuden koulussa hyödynnetään sähköisiä materiaaleja ja teknologiaa opetuksessa. Kotitilojen ei tarvitse olla samalla tavalla kalustettuja keskenään, vaan niihin voidaan keskittää solun tiettyjä toimintoja (kuvataide, kirjasto, luonnontieteet...)

Päiväkotikoulumme työskentelytavat

- työpari- ja tiimityö
- oppijoiden ryhmät
- aihepiirit, ilmiöt, teemat

Osallisuus

Päiväkotikoulun toimintakulttuurin halutaan olevan toimijoilleen tärkeä ja merkityksellinen. Oppijoille annetaan mahdollisuus ikätason mukaisesti valita, vaikuttaa ja olla päättämässä omaan oppimiseensa liittyviä asioita. Osallisuus ja oppilaskuntatoiminta ovat aktiivinen osa päiväkotikoulun arkea. Pienet ja isommat oppijat toimivat toistensa kummipareina, mikä kehittää lapsen vastuullisuutta, empatiaa ja vuorovaikutustaitoja. Oppijan motivaatio kasvaa ja työskentelyn mielekkyys paranee, kun hän saa valita esimerkiksi työtavan, työskentelypaikan, oppimisryhmän, työn toteutusmuodon jne. Motivoitunut oppija on aktiivinen, vastuuntuntoinen ja itseohjautuva.

Valinnanmahdollisuus tuo oppijoille mukanaan vastuuta. Kun oppija valitsee tapansa oppia tai oppimispaikan, hän sitoutuu toimimaan annettujen ohjeiden ja yhdessä sovitujen sääntöjen ja mallien mukaisesti.

Osallistamisen tavoitteena on saada vahvasti esiin oppijoiden näkemys siitä, millainen päiväkotikoulu tukee heidän hyvinvointiaan, oppimistaan sekä aitoa yhteistoiminnallisuutta.

Päiväkotikoulumme yhteiset pelisäännöt

- aikuisille
- oppijoille
- huoltajille

Tieto- ja viestintäteknologia

Tieto- ja viestintäteknologian opettaminen perustuu varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen TVT-opetussuunnitelmiin. Opetusteknologia ja pelillisuus palvelevat oppijoiden oppimista, mahdollistaa uusia toimintatapoja ja tukee uudenlaista, myös yhteisöllistä, toiminta- ja arviointikulttuuria. TVT-välineet ovat päiväkotikoulun oppijoiden ja aikuisten käytössä joustavasti asetettuja oppimisen tavoitteita tukien. Kotien ja päiväkotikoulun yhteistyö on tiivistä ja siinä hyödynnetään tehokkaasti tieto- ja viestintäteknologiaa (nettisivut, Wilma, Daisy).

Päiväkotikoulumme TVT-toimintaohjeet

Lapsen hyvinvoinnin polku

Hyvinvointioppimisen tavoitteet on määritelty varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen opetussuunnitelmissa sekä Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmassa. Päiväkotikoulussa toteutetaan vahvasti Jyväskylän kasvun ja oppimisen palveluiden yhtenäisen opinpolun näkemystä vahvistamalla liikunnan polkua, kielipolkua ja musiikkikasvatuksen opinpolkua lapsen hyvinvoinnin lisäämiseksi.

Liikunnan polku

Toiminnalliseen oppimiseen ja liikkumisen mukaan ottamiseen oppijoiden arkeen on Jyväskylän Kasvun ja oppimisen palveluissa kiinnitetty erityistä huomiota. Ilo kasvaa liikkuen ja Liikkuva koulu -ohjelmat ovat käytössä kaikissa yksiköissä.

Kielipolku

Kielirikasteinen opetus jatkuu saumattomana opinpolkuna päiväkotikoulussa talon nuorimpien oppijoiden arjesta vanhimpiin. Monikulttuurisuus ja kotikansainvälisyys ovat myös esillä päiväkotikoulussa.

Musiikkikasvatuksen polku

luo varhaisiän musiikkikasvatuksesta alkaen perustan lapsen monipuoliselle kehitymiselle, hyvinvoinnille, itseilmaisun ja vuorovaikutustaitojen harjoitteluksi. Musiikki on yhteinen kieli ja väline, jolla opitaan mm. tunnetaitoja. Musamaailman monipuoliset ja ajanmukaiset tilat palvelevat koko talon oppijoita varhaiskasvatuksesta perusopetukseen. Ne rohkaisevat kokeilemiseen ja antavat tilaa eri ikäkausille ja oppijoille tunnusomaiselle toiminnallisuudelle, luovalle työskentelylle, liikkumiselle, leikille ja elämyksille.

Yhtenäisen opinpolun työ perustuu yhdenvertaisuuden toteutumiseen lapsen ja perheen näkökulmasta asuinpaikasta riippumatta. Velvoite kehittämiseen on kirjattu varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen opetussuunnitelmiin. Työvälineinä yhtenäisen opinpolun työssä käytetään nivelvaiheissa kaikille yhteisiä pedagogisia vuosikelloja ja oppimisen tuen vuosikelloa.

Iltapäivä- ja kerhotoiminta tukevat merkittäväällä tavalla lapsen hyvinvointia. Näiden toimintojen mahdollistaminen kuuluu päiväkotikoulun toimintakulttuuriin. Iltapäivätoiminnan työntekijät ovat usein päiväkotikoulun omia työntekijöitä. Alkuopetusikäinen lapsi, joka tarvitsee turvallisen aamutunnin ennen oppituntien alkua, voi tulla päiväkodin esiopetusryhmään. Iltapäivällä esiopetusajan päätyttyä esiopetusikäiset ja jälkkäri-toiminnan piirissä olevat lapset toimivat yhteisissä tiloissa yhdessä.

Päiväkotikoulumme lapsen hyvinvoinnin polun rakenteet ja vastuuhenkilöt/tiimit

Kasvun ja oppimisen tuki ja moniammatillinen yhteistyö

Päiväkotikoulussa kasvun ja oppimisen tukea toteutetaan moniammatillisena tiimityönä varhaiskasvatuksesta perusopetukseen. Kolmiportainen tuki järjestetään oppilaalle osana oman ikäisten vertaisryhmän opetusta ja kasvatusta joustavasti oppijan tarpeista lähtien. Yhteneväiset työtavat, oppimisympäristöjen ja yhteisten materiaalien mahdollisimman monipuolinen ja joustava käyttö tukee tätä tavoitetta. Kaikki lapset yhdessä käyttävät samoja tiloja ja kaikki oppimistilat ovat sekä yleis- että erityisopetuksen käytössä. Pienempää ja suljetumpaa tilaa tarvitaan kaikkien oppijoiden itsenäiseen ja rauhalliseen työskentelyyn sekä pari- tai pienryhmätyöskentelyyn.

Moniammatillinen yhteistyö on kiinteä osa päiväkotikoulun toimintaa. Oppilashuollon piiriin kuuluva esi- ja perusopetusikäiset oppilaat. Laajennettua yhteisöllistä oppilashuoltotyötä tekevät kaikki päiväkotikoulun toimijat yhdessä kasvuyhteisöverkoston kanssa.

Kasvun ja oppimisen tuen järjestelyt päiväkotikoulussamme

Kiusaamisen ennaltaehkäisy ja siihen puuttuminen

5. OPPIMISYMPÄRISTÖT

Päiväkotikoulun oppimisympäristö on rakennettu siten, että se tukee eri-ikäisten oppijoiden tutkivaa ja toimivaa oppimista. Sekä varhaiskasvatuksen että esi- ja perusopetuksen opetussuunnitelmissa liikkuminen ja fyysinen aktiivisuus ovat painokkaasti kirjattuina tavoitteina ja työtapoina. Luonto sekä oppimisympäristönä että tutkimuskohteenä on jyvaskyläläiselle oppimiselle ominaista. Oppimisympäristö laajenee lähiympäristöön ja luontoon. Moniulotteinen, usein päiväkotikoulun ulkopuolelta löydettävä ilmiö tai kehittämishaaste toimii lähtökohtana. Ilmiöitä tutkitaan laaja-alaisesti, usean oppiaineen näkökulmasta ja erilaisissa ympäristöissä.

Päiväkotikoulun oppimisympäristöt ovat joustavasti muunneltavia monitoimitiloja, joissa toimii eri kokoisia oppijaryhmiä ja digitaalisuuden tarpeet on huomioitu. Kaikki tilat ovat kaikenikäisten oppijoiden käytössä. Myös henkilökunnan tilat ja esim. varastot ovat kaikille yhteisiä.

[Päiväkotikoulumme oppimisympäristöt ja niiden käyttö](#)

6. HYVÄ TYÖPAIKKA

Päiväkotikoulun *toimintakulttuurin aktiivinen rakentaminen* koko henkilöstön voimin yhdessä on tärkeä prosessi, jolle on annettava aikaa. Yhdeksi taloksi kasvamiseen tarjotaan henkilöstölle tukea ja koulutusta yhdessä henkilöstöyksikön ja kehittämis- ja palveluohjausyksikön kanssa yhdessä suunnitellen.

Päiväkotikouluun luodaan *selkeät tehtävän kuvaukset ja organisaation rakenteet*, joissa kaikki henkilöstöryhmät tulevat osallisiksi. Vuorovaikutustaitojen kehittäminen on koko oppivan yhteisen opintojen kohde.

Perehdyttäminen ja mentorointi ovat merkittävässä asemassa uusien työntekijöiden ja kiertävien työntekijöiden vastaanottamisessa päiväkotikoulun työyhteisöön. Nämä asiat on huomioitu perehdyttämiskäytänteissä ja suunnitelmissa.

Työhyvinvoinnista jokainen kantaa vastuuta sekä yksilönä että yhteisöllisesti. Työhyvinvoinnin kulmakiviä ovat avoimuus, luottamus, luovuus ja vastuullisuus. Ennakoiva, varhainen tuki työhyvinvoinnin edistämiseksi toteutetaan työntäjän yleisten ohjeiden mukaisesti.

[Päiväkotikoulumme työhyvinvoinnin askeleet](#)

7. YHTEISTYÖ HUOLTAJIEN JA KASVUYHTEISÖJEN KANSSA

Yhteistyö vanhempien ja päiväkotikoulun kesken on ensi arvoisen tärkeää. Huoltajien osallisuus päiväkotikoulussa toteutetaan tehokkaan esim. viestinnän, toiminnallisten tapahtumien ja vanhempainiltojen sekä vanhempainoimikuntatoiminnan kautta. Uusia yhteistyömuotoja kehitetään ja kokeillaan aktiivisesti.

Päiväkotikoulun piha-alueet ovat kaikkien käytössä klo 17 alkaen. Ne toimivat leikki- paikkana ja lähiliikuntapaikkana kaiken ikäisille.

Samassa rakennuksessa toimivat myös kirjasto- ja nuorisotoimi. Päiväkotikoulu toimii siis alueen monitoiminnallisena keskuksena. Iltaisin talossa toimii nuoriso- ja kulttuuri- toimijat sekä iltakäyttäjät liikuntapaleluiden, kolmannen sektorin ja asukasyhdistyksen suunnalta.

Talo toimii kontaktipaikkana nuorille, jotka voivat harrastaa, tavata kavereita, osallistua kursseille, kerhoihin, retkille ja muihin tapahtumiin – tai vaan olla ja hengaila yhteisissä tiloissa. Tiloissa järjestetään myös yhdessäoloa eri kokoisissa ryhmissä mm. avointa toimintaa, pienryhmätoimintaa, tapahtumia ja pelitoimintaa, kädentaitoja, kokkailua jne.

Keskeisinä asioina on osallisuus, omaehtoisuus, yhdenvertaisuus, tasa-arvo.

Päiväkotikoulu toimii siis myös yhteisöllisyyttä vahvistavana monitoimitilana, jossa panostetaan toimintatapoihin, jotka liittyvät ongelmien varhaiseen tunnistamiseen sekä ennaltaehkäisyyn.

Päiväkotikoulun on yhteisöllisen osaamisen keskus.